

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Шнирьової Анастасії Євгенівни

«Концерт для гітари у творчості британських композиторів другої половини XX століття: жанрово-стильовий вимір»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»

Питання жанрово-стильової трансформації інструментального концерту, деіспанізації звукового образу гітари та збагачення її тембрового потенціалу є надзвичайно актуальними для сучасного мистецтвознавства, адже саме у творчості композиторів другої половини XX століття гітара виходить на принципово новий рівень художньо-сміслового вираження. Звернення дисертантки до малодослідженого в Україні британського вектора гітарної музики є сміливою та цінною науковою розвідкою, яка заповнює вагому прогалину вітчизняному музикознавчому дискурсі.

В центрі уваги дисертації А. Є. Шнирьової — жанрово-стильова еволюція гітарного концерту в британській музиці другої половини XX століття. Як відомо, класична гітара є унікальним за своїми фонічними та експресивними можливостями інструментом, що пройшов складний шлях від камерного супроводу до повноправного солюючого партнера в оркестрових і ансамблевих складах різного типу. Гітара здатна створювати багату палітру фактурних і тембрових барв, легко адаптуючись до неокласичних, імпресіоністичних, джазових та авангардних композиторських концепцій, що робить її висвітлення в контексті концертної практики надзвичайно виразовим і переконливим.

Актуальність обраного наукового напрямку не викликає сумнівів. Попри загальне зростання зацікавленості вітчизняного музикознавства до академічного гітарного мистецтва, британський вектор композиторської творчості другої

половини ХХ століття й досі залишається недостатньо опрацьованим в українському науковому дискурсі. *Наукова новизна* роботи є незаперечною та належно обґрунтованою. У долідженні висвітлено історичні аспекти становлення гітарного концерту, роль Джуліана Бріма у формуванні новітнього репертуару, а також вперше в українському музикознавстві проаналізовано партитури Концертів для гітари з оркестром М. Арнольда, Л. Берклі та Р. Родні Беннетта, а також твори Р. Сміта Бріндла. Все це свідчить про високу наукову новизну й актуальність цієї дисертації. Окремо відзначимо великий пласт робіт вітчизняних та зарубіжних музикознавців, опрацьованих дисертанткою, що говорить про вільне оперування дисертанткою сучасним науковим апаратом.

Перший розділ «Концерт для класичної гітари з оркестром: теорія, історія, практика» виступає концептуальною базою дисертаційної праці, де закладається методологічне підґрунтя для подальшого аналізу партитур. У підрозділі 1.1 здобувачка узагальнює дослідницькі концепції щодо характеристики жанрової природи інструментального концерту. Авторка переконливо доводить, що академічний розвиток гітарного концерту позначений невідповідністю часових фаз його еволюції історичним стадіям функціонування фортепіанного чи скрипкового концертного канону. Втім, йому притаманне використання універсальних історико-стильових моделей, апробованих в інших інструментальних галузях.

Підрозділ 1.2 висвітлює еволюційні шляхи гітарного концерту: від витоків до середини ХХ століття, тривалий та нелінійний шлях становлення жанру. Дисертантка узагальнює ранні витoki концертування (бароковий концерт *D-dur* для лютні А. Вівальді), простежує «перший розквіт» класичного гітарного концерту на початку ХІХ століття у доробку італійських віртуозів (М. Джуліані, Ф. Карулі) та аналізує причини подальшого тривалого згасання інтересу до інструмента в добу романтизму. Вагомий акцент зроблено на «гітарному ренесансі» першої половини ХХ століття, який завдяки масштабній діяльності

Андреса Сеговії повернув гітару на академічну концертну естраду та надихнув композиторів іспанського й латиноамериканського ареалів (Х. Родріго, М. Кастельнуово-Тедеско, М. Понсе, Е. Вілла-Лобос) на створення фундаментального репертуару.

У **Другому розділі** «Становлення та розвиток гітарної музики у Великій Британії у ХХ столітті» висвітлено генезу та специфіку формування національної гітарної традиції, а також опрацьовано її перші репрезентативні зразки у малій формі. У підрозділі 2.1 дисертантка переконливо доводить, що вирішальним чинником стрімкого піднесення англійського гітарного мистецтва стала інтенсивна співпраця видатного виконавця Джуліана Бріма з композиторами-негітаристами, що дозволило вивести гітарну музику за межі вузькотехнологічних авторефлексій. Підрозділ 2.2 присвячено реконструкції творчих портретів Р. Сміта Бріндла, М. Арнольда, Л. Берклі та Р. Родні Беннетта в контексті їхнього внеску у збагачення світового гітарного репертуару.

У підрозділі 2.3 (зокрема пунктах 2.3.1 та 2.3.2) подано глибокий виконавський аналіз фундаментальних для британської гітаристики творів: сольного камерно-інструментального циклу «El Polifemo de Oro» Р. Сміта Бріндла (перший додекафонний опус для гітари соло) та Серенади для гітари зі струнним оркестром М. Арнольда. Аналіз цих полярних за стилістикою опусів дозволив авторці виокремити ключові вектори подальшої еволюції британського гітарного мистецтва.

Третій розділ «Концерти для гітари з оркестром британських композиторів в контексті творчих пошуків другої половини ХХ століття» становить аналітичну вершину дисертаційного дослідження, в якій вперше у вітчизняному музикознавстві здійснено цілісний жанрово-стильовий розбір масштабних концертних полотен. У підрозділі 3.1 здобувачка окреслює панораму функціонування британського гітарного концерту в часовому просторі ХІХ–ХХІ століть (від Е. Шенда до С. Госса), вибудовуючи чітку історико-культурну лінію

спадкоємності. У підрозділах 3.2–3.4 подано докладний аналіз трьох ключових опусів другої половини ХХ століття: у концерті М. Арнольда (підрозділ 3.2) висвітлено неокласичну концепцію мислення автора, відмову від традиційних «іберізмів» на користь англійського фольклору та джазової стилістики, а також втілення ідеї «ігрової» театральності та барокового принципу спільного концертування. У концерті Л. Берклі (підрозділ 3.3) розкрито органічний синтез англійської споглядальності та французького імпресіонізму (прозорість фактури, колористика дерев'яних духових, використання ритмічного подрібнення за принципом А. Онеггера) в умовах розширеної тональності та поліладовості.

У Концерті Р. Родні Беннетта (підрозділ 3.4) проаналізовано найбільш радикальний зразок, де автор відмовляється від тональності та класичної формоструктури на користь одночастинності, залучаючи сміливі темброві поєднання гітари з челестєю та розширеною групою ударних інструментів.

У **Висновках** дисертації А. Є. Шнирєва узагальнює основні результати дослідження, що повністю відповідають меті та визначенням у *вступі* науковим завданням. Здобувачка систематизує ключові положення праці, підкреслюючи, що феномен оновлення жанру гітарного концерту в британській музиці другої половини ХХ століття став наслідком цілеспрямованої «деіспанізації» звукообразу інструмента, виходу за межі стильових штампів та інтенсивного залучення композиторів-негітаристів завдяки виконавській ініціативі Д. Бріма. Дослідниця переконливо підсумовує різноманітність концептуальних підходів британських авторів — від неокласицизму М. Арнольда та імпресіоністично-романтичного синтезу Л. Берклі до авангардної серійності й тембрових експериментів Р. Родні Беннетта та Р. Сміта Бріндла. Особливої практичної цінності висновкам надає окреслення перспектив подальшого наукового опрацювання британського гітарного репертуару ХХ – початку ХХІ століть, що створює підґрунтя для його активної інтеграції в концертну та педагогічну практику українських виконавців-гітаристів.

Високо оцінюючи загальний високий науковий рівень праці, її концептуальну цілісність та аналітичну глибину, вважаємо за необхідне висловити деякі побажання та дискусійні міркування. Відомо, що оркестрові концертні опуси Р. Сміта Бріндла (зокрема його *Guitar Concerto*, 1977), хоч і були виконані на прем'єрних підмостках та видані друком, не здобули такої широкої репертуарної практики, як опуси М. Арнольда чи Л. Берклі. З огляду на це, чи вважає дисертантка, що відсутність аналізу *Guitar Concerto*, 1977 Р. Сміта Бріндла у Розділі 3 зумовлена саме його репертуарною периферійністю, чи це свідомий методологічний вибір на користь найбільш репрезентативних для британського філармонійного дискурсу зразків? Аналізуючи Концерт Р. Родні Беннетта, здобувачка справедливо підкреслює новітній характер його музичної мови та відмову від традиційної тональності й класико-романтичної структури. Втім, на наш погляд, у роботі дещо недостатньо розкрито суто виконавську специфіку (зокрема нюанси артикуляції та педалізації/глушіння струн), а також практичні рекомендації щодо досягнення оптимального акустичного балансу між солюючою гітарою та активною групою ударних інструментів, що має важливе значення для інструментаристів-практиків.

У викладі деяких підрозділів (зокрема 1.2) зустрічаються поодинокі стилістичні повтори й надмірно розлогі екскурси у загальновідомі факти історії інструментального концерту, скорочення яких додало б тексту більшої концентрованості та наукової строгості. Вказані зауваження мають переважно дискусійний та порадчий характер і жодним чином не применшують високу наукову вартість і загальне позитивне враження від дисертаційної праці А. Є. Шнирьової. Список використаних дисертанткою джерел налічує 181 позицію (81 з яких іноземними мовами). Загальний обсяг наукової роботи становить 218 сторінок, з них основного тексту – 176 сторінок. Список використаних джерел – 181 найменування, з них 81 є іншомовними.

Публікації за темою дисертації представлені у необхідній кількості. Апробація головних ідей і положень дослідження відбулася на дванадцяти наукових конференціях. За змістом публікації розкривають провідні положення дисертації. Загалом, дисертація та наукові публікації виконані здобувачем із дотриманням академічної доброчесності.

Отже, після ознайомлення з дисертацією *Шнирьової Анастасії Євгенівни* «Концерт для гітари у творчості британських композиторів другої половини ХХ століття: жанрово-стильовий вимір», яка подана до захисту, можна зробити висновок, що дослідження є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка вирішує важливе наукове завдання — осягнення процесів переосмислення традицій та оновлення жанрового канону гітарного концерту в британській музиці ХХ століття. Праця відповідає усім вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України, та вимогам МОН України щодо дисертаційних робіт.

Автор наукового дослідження, **Шнирьова Анастасія Євгенівна**, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» (галузь знань 02 – «Культура і мистецтво»).

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
старший викладач кафедри
музично-інструментальної підготовки вчителя
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Кригін О. І.